

NOVADNIEKS

LATVIJAS REPUBLIKAS PREIĻU RAJONA LAIKRAKSTS

- Latvijas Tautas fronte gatavoja Saeimas vēlēšanām
2. lappusē
- Preiļiem - 65
3. lappusē
- No tiesas zāles; policijas hronika
4. lappusē

LĪVĀNI: uzņēmumi joprojām nestrādā, cilvēki — bezdarbnieki

Ražošanas lejupslīde un bezdarbs vissāpīgāk skāris Līvānos — kādreiz par visrūpnieciskāko izslavēto Latvijas pilsētu. Kāda situācija ir šobrīd? Šo jautājumu uzdevu vairākiem Līvānu uzņēmumu vadītājiem.

Atis Sedvalds, biokīmiskās rūpniecības direktors:

— Nekas nav izmainījies, un arī neprognozējam, ka tuvākajā laikā varēsim atjaunot pamatražošanu. Nevaru pat pateikt, kad un cik vajadzēs mūsu ražotā lizīna, jo zemieki to nav spējīgi nopirkt. Taču nešaubos: lizīns būs vajadzīgs, jo bez šīs piedevas lopbarība nav lopbarība.

Ko mēs darām? Daļa strādājošo atbrīvota štatu samazināšanas rezultātā. Daļa cilvēku veic apsardzes pienākumus, lai pasargātu iekārtas no izvazāšanas. Daži cilvēki strādā. Paģājušā gada nogalē sākam nedaudz ražot kalcijs fosfātu.

Mūsu situācija nebūtu tik traģiska, ja mēs saņemtu parādu, ko nespēj atdot spēkbarības ražošanas uzņēmums — 20 miljonus LVR. Tā kā parāds nav atdots, mūsu cilvēki algu vēl nav saņēmuši par decembri. Un kāda tā alga ir — 2 tūkstos LVR, mazāka nekā minimālā pensija.

Kāda varētu būt izeja no situācijas? Meklējam partnerus, lai veidotu kopuzņēmumu ar kādu ārzemju firmu. Taču pagaidām nekādas rožainas perspektīvas vēl nav. Kāda somu firma ir ieinteresēta sadarboties, saka — kopuzņēmumā varētu sākt ražot saldus sīrupus no labības. Tāda kopuzņēmuma izveidošanai vajadzīgi lieli kapitālieguldījumi, kuru mums nav, bet somu firma ieguldīt savu naudu šādā ražotnē nestrādās tāpēc, ka to neapmierina Latvijas likumdošana. Tiesa, sarunās ar somiem daudz palīdz Rūpniecības ministrija. Un tomēr vēl grūti tagad pateikt, vai mums, Latvijas rūpniekiem, izdosies ārzemniekus pārliecināt, ka viņi var droši ieguldīt līdzekļus Latvijas ekonomikā, ka kopuzņēmums dos peļņu gan mums, gan viņiem.

Gan mūsu kolektīvā, gan visos Līvānos noskaņojums nav nekāds optimistiskais. Jo Līvāni no rūpnieciskās pilsētas kļuvuši par bezdarbnieku un maznodrošinātu cilvēku pilsētu. Šķiet, cilvēki pazaudējuši ne tikai darbu, bet arī ticību, ka kaut kas var izmainīties. Un tas ir vissatraucošākais. Lai gan republikā jau virmo kaislības sakarā ar Saeimas vēlēšanām, Līvānos cilvēki klusē, un tā vien liekas, ka viņus patlaban visvairāk uztrauc nevis partiju savstarpējās batālijas un tas, kas būs ievēlēts Saeimā, bet gan izdzīvošanas iespējas.

Arī mēs, lielāko uzņēmumu vadītāji, esam savrupinājušies viens no otra un ķepurojamies, kā katrs

protam. Vienreiz gan, tas tieša, bijām sapulcināti pilsētas valdē, kur mazliet parunājām par savām problēmām. Un tas arī viss. Atliek vienīgi cerēt, ka saglabāsim iekārtas un kādreiz atjaunosim arī lizīna ražošanu. Ticu, ka ekonomiskā krīze tomēr beigsies, tāpēc galvenais — pārdzīvot un izturēt pašreizējo grūto laiku.

Jānis Romāns, valsts melioratīvās celtniecības uzņēmuma vadītājs:

— No 280 mūsu darbiniekiem tagad palikuši kādi simti. Neliela brigāde piedalās Aglonas bazilikas apkārtnes rekonstrukcijā. Vēl daži cērt krūmus, palīdz elektrīkiem atjaunot vētrā izpostītās līnijas, daži nodarbināti zemnieku saimniecībās. Bet algu kopš decembra sākuma neviens nesaņem. Gluži vienkārša iemesla dēļ — valsts melioratori ir parādā, taču naudu mums nepārskaita.

Situācija ar katru dienu kļūst arvien dramatiskāka. Tie cilvēki, kas atbrīvoti no darba, visu savu bezdarbnieka pabalstu izlieto maizei, bet tie, kuri strādā, pat nezina, par ko šo maizi nopirkt. Bet tajā pašā laikā par nenomaksāto elektroenerģiju un citiem energoresursiem uzņēmumam tik rēķina soda naudas...

Neviens no tiem, kurus atbrīvojām, samazinot štatus, Līvānos darbu nav atradis. Darba nav arī laukos, jo arī zemnieki nav maksātspējīgi. Man pat liekas, ka cilvēki vēl nemaz neapzinās, cik bēdīgs liktenis viņus sagaida. Protams, ja Latvijas ekonomikā nekā nemainīsies.

Patlaban mums viena rūpe — saglabāt (iekonservēt) tehniku. Protams, vienkāršāk to būtu izpārdot, kā daudzi dara, bet mēs uz to neiesim, jo meliorācija Latvijas laukos būs vajadzīga, bet tad, ja tehniku tagad izpārdosim, tā būs jāpērk par ļoti augstām cenām.

Nesen piedalījās melioratoru sanāksmē Rīgā. Ne jau mūsu rajonā vien tādas problēmas, par kurām runāju. Bet valdība no tām it kā stāv malā, it kā tās viņu neinteresē. To varēja just arī šajā sanāksmē. Sapratām, ka neviens mūs neaizstāvēs un neviens arī nepalīdzēs. Ja paši neko neizdarīsim, tad mūsu nozare izputēs vispār. Mēs vēlējamies parunāt ar deputātiem un valdības vīriem, bet neviens nebija laika mūs uzklāsit. Pateica pāris teikumus un aizlaidās... Laikam šiem deputātiem un valdības vīriem, tāpat kā mūsu — līvāniešu — vēlētajam deputātam Beļskungam, svarīgākas lietas kārtojā-

mas, gaida privātfirmas...

Protams, nav labi skaitīt naudu cita kabatā. Bet tā ir normāla valstī, līdz kurai Latvijai vēl tālu. Nav taču normāli, ka jo nabadzīgāk paliek tauta, jo bagātāki kļūst privātbiznesa vīri. Vajadzētu taču būt citādi, kā tas notiek Rietumvalstīs, kur privāto uzņēmēju labklājības pieaugumam seko visu pārējo cilvēku dzīves līmeņa celšanās. Bet, lūk, tepat Līvānos vieni brauc leņķos mercedos, bet iedzīvotāju lielākā daļa kaujas ar trūkumu. Un tikai tāpēc, ka šiem «vieniem» atļauts brīvi pludināt uz ārzemēm Latvijas bagātību — mežus, nodarbošanos ar apšaubāmu biznesu.

Daudzi savas cerības tagad saista ar jauno Saeimu. Bet mani mūs bažas, ka līvānieši, kuriem dzīve kļuvusi sevišķi grūta, paliks malā, jo gan savā kolektīvā, gan pilsētā to vien dzird, ka uz vēlēšanām mēs nemaz neiesim...

Viktors Šilovs, būvmateriālu un konstrukciju kombināta direktors:

— Dzīvojam slikti, jo galvenās produkcijas — ķieģeļu — ražošanu pārtraukta. Strādā vienīgi mehāniskais cehs. Štati samazināti trīs reizes, palikuši apmēram 360 cilvēki. Tie, kas nav nodarbināti mehāniskajā cehā, apsargā rūpniecību, veic dažādus gadījuma darbus, daļa palaišta tā dēvētajā piespiedu atvaļinājumā.

Mūsu produkcijai nav noieta, jo pirktspēja ir zema, celtniecība apstājusies. Pirms Jaungada cenas samazinājām, bet arī tas maz ko līdzēja. Latvijā šobrīd normāla pirktspēja esot kādiem 5 procentiem iedzīvotāju. Tā nu vairs nav valsts! Jebkurā, pat ekonomiski visvājākajā valstī, pirktspējīgi ir vismaz 80 procenti iedzīvotāju.

Kas attiecas uz Saeimas vēlēšanām, tad varu izteikt tikai savas subjektīvas domas. Saeima ir jāievēl, taču jaunajai valdībai būs jāapzinās (un tā tam arī jābūt), ka sliktas darbības gadījumā tai nāksies demisionēt. Vairāki pat pēc trim mēnešiem. Ne tā kā mūsu pašreizējās Augstākās Padomes deputātiem un valdības vīriem — sež bez bažām savos krēslos. Vairāki taču pēc mēnešiem arī tik maz rūp, kā dzīvo tauta un ko tā domā, kas notiek ekonomikā.

Un vēl daži vārdi par mūsu uzņēmumu. Ceru, ka aprīlī izdosies atsākt ķieģeļu ražošanu. Ja ne savas mājas, tad citur meklēsim tiem noieta.

Līvānu uzņēmumu vadītājus
iztaujāja
Aina Iljina

Piena ražošana turpina samazināties

Redakcijā bieži atskan telefona zvani. Tāpat kā agrāk, lauku cilvēki uzskata, ka laikam jau avīze atrisinās viņu problēmas... Lūk, Bikovas fermā paju biedriem ļāvuši privatizēt lopus, kuri jau uz savām četrām kājām knapi stāv... Pelēču pagastā privatizējuši ar leikozi slimus lopus, un arī skats esot tāds, kā tas bijis pirmajos kolhozu gados, kad vīri no rītiem gājuši uz fermu, lai palīdzētu lopiņiem piecelties... Tāpēc palūdzām rajona lauksaimniecības pārvaldes galveno speciālisti Helēnu Veikšāni izteikt savas domas par šo lopu ziemošanas periodu. Un ne tikai par to, bet arī par citām problēmām, kas radušās un rodas laukos.

— Šis ziemošanas periods ir smags, — viņa sacīja. — Lai gan jūtami samazināties slaucamo govju skaits, mazāk audzē nobarojamus lopus, atsevišķās paju sabiedrībās, arī privatizētajās fermās un zemnieku saimniecībās, katastrofāli nepietiek lopbarības. Rajonā kopumā slaucamo govju skaits ir samazinājies līdz 93 procentiem. Paju sabiedrībās tas sarucis līdz 74 procentiem, turpretim individuālajās saimniecībās palielinājies līdz 120 procentiem. Nav nekāds noslēpums: daļu slaucamo govju, kuras tika privatizētas par pajām, jau tie īpašnieki aizgādāja uz gaļas kombinātiem.

Piena izslaukumi ir zemi gan kopfermās, gan zemnieku saimniecībās. Nav naudas, nav spēkbarības, jo tā ir dārga, nepietiek pašražotu graudu un tos neatmaksājas izbarot lopiem. Paju sabiedrības nesaņem naudu par nodoto produkciju. Par ko tad lai iepērk spēkbarību?

Zemnieku saimniecības krasi palielināja lopu skaitu, bet... piena izslaukumi tik strauji nepalielinās. Acīmredzot, arī šajās saimniecībās pastāv lopbarības problēma.

— Agrāk laikrakstā regulāri publicējām pārskatus par izslaukumiem. Laukos cilvēki tos rūpīgi studēja. Tagad paju biedri nemaz nezina, cik slauc viņu kopfermās.

— Visvairāk piena slauc «Turība» — 9,6 kilogramus, «Ausmā» — 6,5, «Galēnos» — 5,1 kilogramu dienā. Bet ir daudzās paju sabiedrības, kur izslaukumi ir katastrofāli zemi. Piemēram, «Vārķavā», «Pelēčos», «Rānīšos», «Ezerniekos», «Rudzātos». Te dienā no vienas govs slauc no 2,8 līdz 3 kilogramiem. Vidēji rajonā (paju sabiedrībās) šis rādītājs ir 4,6 kilogrami jeb par 1,6 kilogramiem mazāk nekā pērn. Tas izskaidrojams ne tikai ar lopbarības trūkumu. Ja rudenī lopi bija vāji, jo vasarā nepietika ganību zāles, bet nebija arī ar ko tos piebarot.

— Cilvēkus neapmierina privatizācijas process. Paju biedri uzskata, ka lopiņi tiek turēti bada diētā un tikai pēc tam tos atļauj privatizēt. Viņuprāt, tā ir ļaunprātība. Kā būt?

— Katrā konkrētajā gadījumā situācija jāanalizē atsevišķi. Jāprasa paskaidrojums no paju sabiedrības zootehniķiem. Ja ir pretenzijas par Bikovas fermu «Gaismā», par «Pelēčiem», tad paju biedriem jāprasa, lai strādātu revīzijas komisijas, tāpat privatizācijas komisijas, kurām situācija ir jāanalizē. Tas jāizdara līdz pārskata sapulcei, kad kopā pulcēsies visi paju biedri.

Ja ir pamatotas pretenzijas pret valdi, ja neapmierina zootehniskā dienesta darbs, tad paju biedriem jāprasa atbildība no šiem cilvēkiem. Neviens cits, tikai paši paju

biedri, apstiprina vai neapstiprina speciālistus un vadītājus. Tie laiki, kad atbrauca no centra un visu izvērtēja, ir beigušies. Tikai paju biedri var izdarīt izmaiņas statūtos.

Pretenzijas par leikoziem lopiņiem, acīmredzot, nav vietā. Neviena paju sabiedrība nepārdoš leikozus lopus. Tie ir tā dēvētie seroloģiski pozitīvie lopi (var izraisīt saslimstību). Cilvēki par to tiek informēti. Tā ir katra personīgā lieta — pirkt vai nepirkt šādu govī. Es neieteiktu šādus lopus privatizēt un turēt kopā ar veselīgu ganāmpulku. Ja cilvēks riskē, lai to dara. Taču jāzina, ka no šādiem lopiņiem slaukts piens augstāk kā otrajā šķīrā netiks ieskaitīts.

— Preiļu siera rūpnieciskās produkcijas laikā sūdzas, ka pasliktinājusies piena kvalitāte...

— Ir jāveic kontrolslaušana. Ja siera rūpniecība vēlēties, tad kopīgi to izdarīsim. Jāsaka atklāti: piena kvalitāte patiešām ir pasliktinājusies. Un ne tikai paju sabiedrībās, bet arī zemnieku saimniecībās.

Ja runā par darba tikumu, tad to ietekmē apkārt valdošā noskaņa. Neviens taču pat morāli neatbalsta lielā siera strādājošos cilvēkus. Drižāk — nonicina. Protams, vajag atbalstīt zemniekus, taču nevajadzētu psiholoģiski traumēt tos, kuru darba vieta ir paju sabiedrības ferma un kuri pagaidām sarāž vairāk pārtikas produktu.

Nereti tāpēc arī atlieksme pret darbu ir vienaldzīgāka, nekā bija agrāk. Cilvēks nezina — mēnesi, divus vai gadu viņš strādā? Nezina, ko darīs pēc tam, kur pelnīs maizi. Un šī nēvējāšā atlieksme pret paju sabiedrību vadītājiem, kurus uz katra soļa sauc par «sarkanajiem baroniem»?

— Kādu jūs prognozējat šo gadu? Vai lauksaimniecības produktu ražošanu vēl samazināsies?

— Pagaidām no šādas prognozes atturēšos. Tas, ka lopiņi soļiem ir vāji, ir un pagaidām būs mazražīgi, fakts. Tāpēc vajadzētu ļoti rūpīgi izbarot to, kas ir sarūpēts, un «izvilkt» līdz ganību periodam. Lopbarība rūpīgāk jāsarģā no izvazāšanas. Nebūtu tik traģiski, ja barību visur pievestu akurāti, ja to nezagtu.

Vai paju sabiedrības turpmāk samazinās lopu skaitu, grūti pateikt. Nevar zināt, cik lopus vēl privatizēs. Nevar zināt, cik un kāda zeme paliks paju sabiedrībām. Iespējams, slaucamo govju un nobarojamo lopu skaitu nāksies samazināt. Jo ir fermas, kuru tuvumā nav pat ganību.

Tagad notiks pārskatā sapulces, kurās katru paju sabiedrība analizēs savu ekonomisko stāvokli. Tad arī redzēs, kāda būs perspektīva arī lopkopībā.

Sarunu pierakstīja
Aina Iljina

ZIŅAS

• Rudzētu vidusskolā Genovefa Holopova, pašnedzēja docente no Daugavpils Pedagoģiskā institūta, skolēniem lasa lekcijas psiholoģijas kursā. Ir paredzēts, ka vidusskolēni ieradīsies arī Daugavpilī uz praktiskām nodarbībām psiholoģijā. Kurša nobeigumā paredzēta ieskaite. Psiholoģiju vidusskolēni apguvis visu šo pusgadu.

• Rudzētu pagasta valde nolēmusi pārvērtēt tos skolēnus, kuri izcīnīši godalgotas vietas olim-

piādēs rajonā, novadā vai republikā.

• No socioloģisko pētījumu institūta skolēnu jaunrades centrā bija ieradušās darbinieces un divas dienas apbraukāja rajona dziedošās ģimenes, kas piedalās vai ir nolēmušas šogad piedalīties «Spieta».

• Laime uzsmaidīja līvāniešiem A.P. un J.R., kad viņi Līvānu valūtas maiņas punktā pirka Latvijas Olimpiskās komitejas momentloterijas biļetes. Viena no tām laimēja 500 ASV dolārus.

Preiļiem — 65

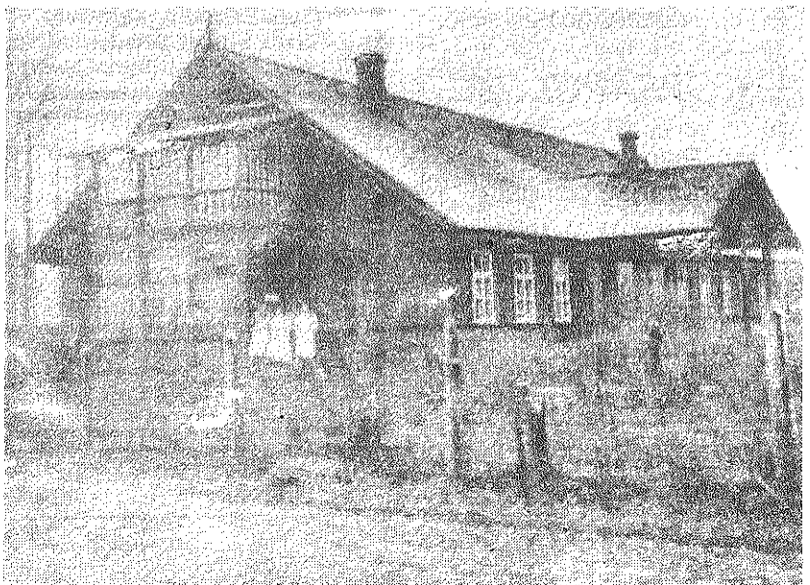
■ Preiļu pilsētas centrs 30. gados.

■ Preiļu pagasta valdes ēka 1935. gada 16. maijā.

■ Preiļu pagasta valdes locekļi.

■ Preiļu slimnīca 30. gados

■ Sondoru iela Preiļos 30. gados.

■ Rušonas iela Preiļos 30. gados.

■ Liepu iela 30. gados.

◆ 1928. gada 11. februārī Preiļiem tika piešķirtas pilsētas tiesības.

Juridiskās definīcijas par pilsētām sauc tādās bieži apdzīvotas vietas, kuras ir ieguvušas pilsētas tiesības. Pilsētas ir apmetnes, kuras veidojas satiksmes ceļu krustojumos. Pilsētas no ciemiem izveidojas tad, kad blakus ražotājiem radās patērētāji. Pilsētnieki: gardznieki, karavīri, ierēdņi, amatnieki, tirgotāji, — komplektējās no zemniekiem.

20. gadsimtā līdz Latvijas valsts nodibināšanai — 10 un Latvijas valsts pastāvēšanas laikā — 30 apdzīvotas vietas ieguvušas pilsētas tiesības. Līvāniem pilsētas tiesības piešķirtas 1926. gadā.

1928. gadā pilsētu tiesības piešķirtas Preiļiem, Balviem, Kārsavai, Komeriem, Lejasciemam, Mazsalacai, Ogrei, Priekulei, Salacgrīvai, Siguldai, Strenčiem, Varakļāniem, Viļāniem, Viesītei.

1923. gada 4. jūnijā Latvijā tika izdots likums par pašvaldības iestāžu ģerboņiem, kas noteica, ka katrai pilsētai ir ģerbonis. Heraldiskā komiteja nodarbojās ar pilsētu ģerboņu izstrādāšanu, tie tika apstiprināti ar valsts prezidenta 1925. gada 31. oktobra lēmumu. Preiļu pilsētas ģerbonis ir izstrādāts vēlāk, jo 1925. gadā Preiļiem vēl nebija pilsētas tiesību.

Preiļu pilsēta vēsturiski izveidojās četru tirdzniecības ceļu krustpunktā, jo Preiļu Tirgus laukumā krustojās četras galvenās ielas — Daugavpils, Rušonas, Rēzeknes, Sondoru.

Kopš 1852. gada Preiļiem bija piešķirtas miesta tiesības, tad Preiļos bijušas 85 sētas, mūra katoļu baznīca, krogs. Jau 1865. gadā Preiļos noturēja astoņus gadatirgus, kur ievestos manufaktūru ražojumus apmainīja pret lauksaimniecības produkciju. 20. gadsimta sākumā Preiļos strauji auga iedzīvotāju skaits, tas pārsniedza divus tūkstošus, arī tirgotavu skaits pieauga, tas sasniedza 50. 1905. gadā Preiļos ir bijušas 393 ēkas, starp tām 11 — mūra.

Līdz ar zemes ceļu tīklu un autotransporta attīstību, kas atviegloja lauku ražojumu piegādi uz dzelzceļa stacijām bez vietējo tirgu starpniecības, Preiļos vērojams pagurums. Nenoliedzami, ka to sekmoja dzelzceļa trūkums, lielāku pilsētu (Daugavpils, Rēzeknes) tuvums.

Pilsētas tiesību piešķiršana Preiļiem nav veicinājusi strauju uzplaukumu — līdz pat šodienai Preiļi ir palikuši kā mazpilsēta ar nelielu iedzīvotāju skaitu un neizvērstu rūpniecību.

Kādi tad bija Preiļi 30-os gados? 1935. gadā Preiļos bija 374 dzīvotājās ēkas, no tām 317 — koka, 7 — mūra, 3 — jaukta materiāla. Elektriķa bija tikai viena dzīvokļa, centrālās apkures un ūdensvada nebija. Iedzīvotāju galvenā nodarbošanās — tirdzniecība. Pastāvēja 206 sīki tirdzniecības uzņēmumi. Visvairāk bija pārtikas preču veikali, nedēļas tirgi notika divreiz nedēļā, kur pārdeva lopus, amatniecības izstrādājumus, pārtiku.

1930. gadā ar amatniecību Preiļos nodarbojās 12 procenti iedzīvotāju. Pēc tā laika iedzīvotāju atmiņām Preiļos prasmiņi strādāja cepēji, alus darītāji, skroderi, kurpnieki, kalēji, kuri specializējās gan ratu kalšanā, gan saimniecības priekšmetu, zirglietu darināšanā. Tirgū tika pārdoti vērpijamie ratņi, keramikas trauki.

Preiļos lielākie rūpniecības uzņēmumi bija eļļas spiestuve un motordzirnava. 10 procenti iedzīvotāju 1930. gadā nodarbojās ar lauksaimniecību, kultivējot neapbūvētos gruntsgabalus. Preiļu pilsētā turēja lopus, zirgus, govīs, cūkas, pilsētas teritorija bija arī ganības.

Transportā, valsts un pašvaldību darbā, inteliģentā darbā un higiēnā nodarbināti bija tikai 5 procenti iedzīvotāju, pārējos darba veidos — četri procenti. Pavisam nodarbināti bija 51 procenti, nenodarbināti — 49 procenti no iedzīvotāju kopskaita.

1935. gadā Preiļos bija 3 pilnas pamatskolas — latviešu, krievu un ebreju, 3 bibliotēkas, apriņķa policijas iecirknis, miertiesnesis, noltārs, slimnīca, divas aptiekas, trīs ārsti, veterinārārsts, būvtehniķis.

Materiālu publicēšanai sagatavoja R. Pastare

Preiļu vēstures un lietišķās mākslas muzeja jaunākā zinātniskā līdzstrādniece

